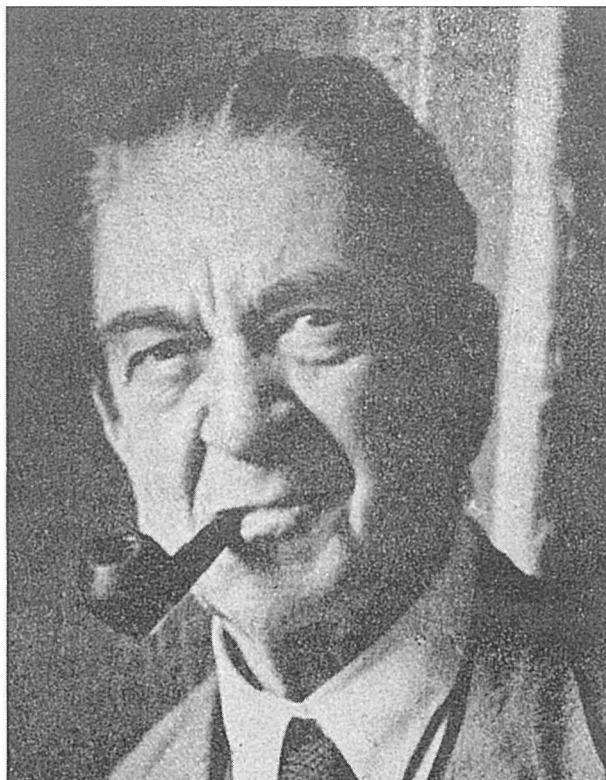

AURELI CAPMANY

Un barceloní gairebé oblidat

Montserrat Garrich

L'any 2004 ha fet cinquanta anys que moria a Barcelona un home poc recordat i poc reconegut malgrat ser autor d'una immensa obra escrita, participar en nombroses associacions i entitats de tota mena, algunes de les quals fundà i en les quals exercí càrrecs de responsabilitat, i ser el pensador, creador i organitzador de nombroses iniciatives culturals.

Aureli Capmany era barceloní de naixement i de vocació. La ciutat de Barcelona és la protagonista de bona part de la seva obra: l'art, els costums, els oficis, les arts escèniques i tot allò que calgui la pena conèixer de la ciutat. Altres temes són claus en la seva obra: la cançó, la dansa, el teatre, els infants, la literatura popular, els àpats i menjars, la imatgeria, etc.

Cistellaire, músic, actor, cantor, pedagog i arxiver. Rondallaire, amant de la dansa, aficionat al teatre, l'òpera i la música. Autodidacta, activista de la cultura, fundador d'associacions, soci de nombroses entitats. Pensador, impulsor, creador i responsable de projectes culturals. Serios i irònic, casat, afillat i amb vida de solter, gran conversador i noctàmbul.

L'any 2004 l'Esbart Català de Dansaires, entitat a la qual va estar lligat des de la fundació, l'any 1908, fins al seu traspàs, l'ha volgut recordar amb una sèrie d'actes culturals i iniciatives, entre les quals es troba la recopilació d'informació i materials sobre la seva vida i la seva obra dels quals intentarem oferir-vos un resum en aquestes planes.

ETAPA FAMILIAR: 1868-1888

El dia 26 de febrer de 1868 neix al carrer Joan de Montjuïc de Barcelona un nen que rep un nom poc usual que el pare manlleva del protagonista de l'obra *Misterios de las sectas secretas o el francmasón proscrito*, novela històrica.¹ Aureli Capmany i Farrés és fill de Pau Capmany, cisteller procedent de Rubí i Maria Farrés, barcelonina, neboda de cistellers i aprenenta de l'ofici.

El nadó és batejat a l'església de Santa Maria del Mar i la seva infantesa correrà paral·lela al barri del Born, on la família, a més de la llar, hi té la botiga, amb obrador, de cistells i altres galindaines.

Capmany va a l'escola del barri, però aviat destacarà per les seves dotes d'actor i de director de petites obres que munta a l'obrador de la cistelleria per als amics del carrer. Aprèn a llegir en veu alta, a tocar la guitarra i l'acordió i comença a explicar contes i rondalles a la canalla més petita.

Als deu anys, el pare el matricula al Col·legi del Bisbe de la Rambla barcelonina i hi assisteix fins els catorze, quan deixa els estudis. És a aquesta edat que la família instal·la la botiga i l'habitatge al número 11 de la llavors anomenada Rambla de les Flors, entre els carrers del Carme i de l'Hospital. Aquests anys aprèn l'ofici de cisteller, passa els estius a Rubí, on aprèn contes i rondalles, i assisteix a alguns cursos gratuïts de matèries o coneixements que l'interessin.

63

CULTURA POPULAR

Quan arriba als vint anys, mor Pau Capmany i Aureli que, fins aquest moment ha viscut lligat a la família, deixa el negoci en mans de la mare per tenir més temps i decideix encaminar el futur.

ETAPA FORMATIVA: 1888-1900

Per fer-ho, Capmany inicia el seu pla de formació personal que el porta a matricular-se a cursos d'art, història, cant, etc.

Passada aquesta edat [...], em va ser concedida una controlada llibertat; llavors em vaig sentir inclinat a possessionar-me de coneixements d'arts en les seves varietats, i a aquest efecte vaig ingressar a l'Escola de Belles Arts instal·lada a la Llotja, a la qual vaig assistir nou cursos seguits.

L'any 1891, juntament amb altres homes, funda una de les entitats barcelonines de més prestigi: l'Orfeó Català. Formarà part del cor i, fins al 1893, de la Junta Directiva. També forma part de l'Oratori de Sant Felip Neri, on a més de coneixements musicals obté alguns ingressos cantant a casaments, misses de difunts i altres actes religiosos.

El 1898 entra com a soci al Centre Excursionista de Catalunya (CEC),² entitat en la qual té una participació activa a les nombroses visites culturals a conjunts monumentals, museus i col·leccions particulars, i a les conferències de tota mena que puguin contribuir a la seva formació. Uns anys després, el 1904, Capmany serà un dels impulsors de la Secció Folklòrica del CEC, formarà part de la seva Junta Directiva amb el càrrec de secretari i hi impartirà conferències i xerrades.

L'any següent, el 1899, l'Ateneu Barcelonès convoca un concurs per a un segell. Aureli Capmany i un amic de Llotja s'hi presenten amb un projecte i guanyen dos

accésits que donen dret a la quota d'entrada i a cinc mesos de soci. L'Ateneu Barcelonès passarà a ser com la segona casa, a la qual acudirà amb assiduitat gairebé diària tota la vida, fins i tot quan ja de molt gran només sortia de casa per anar-hi.

ETAPA DE PROJECTES: 1900-1916

El juliol de 1900 sofreix una malaltia de budells que el reté una bona temporada a casa. El resultat és la de decidir «... instintivament el meu pla de treball fonamentant la meva actuació vers el folklore de Catalunya i la Història de Barcelona». Del seu cap i de la seva mà neixen una sèrie de projectes que molt sovint són obra exclusivament seva.

El primer fruit d'aquesta decisió és l'inici de la publicació del *Cançonero Popular*, que edita, a partir de 1901, no en forma de llibre sinó cançó a cançó, és a dir, publica un doble full amb la música, la lletra, un comentari i un dibuix relacionat sovint amb el tema de la cançó que aconsegueix dels seus amics il·lustradors o gràcies a les seves bones relacions. Ell és l'autor de la idea, de cercar els col·laboradors, de la tria, de l'estudi, de la realització, de la compaginació, de la distribució i de la venda. A excepció de la impressió, per òbvies raons tècniques, la seva tasca abasta la resta d'aspectes. Capmany edita cent cançons per separat que finalment relliga en tres volums publicats els anys 1903, 1907 i 1913. L'objectiu de l'obra és difondre la riquesa del patrimoni cançonístic català i per això edita les cançons per separat amb la idea d'arribar a un públic que, per dificultats econòmiques, no compraria els volums relligats.

En arribar l'any 1902 comença a col·laborar a *La Renaixensa*, iniciant així una llarga i fructífera col·laboració en tot tipus de revistes, setmanaris, diaris i butlletins d'associacions i entitats que no deixà mai fins a la seva mort. Els

temes dels seus articles són els costums festius, principalment els barcelonins, l'hagiografia o vides de sants que relaciona amb els costums de les localitats que els tenen per patrons, l'art, el teatre, la cançó, la dansa i la imatgeria festiva.

L'any 1903, en una conversa, quatre amics decideixen tirar endavant una publicació adreçada al públic infantil amb els objectius de formar, informar i distreure. De la maduració de la idea en sorgirà *En Patufet*, el primer número del qual estarà al carrer el dia 3 de gener de 1904. Com passa amb el *Cançonero Popular*, *En Patufet* és obra total d'Aureli Capmany: ell li dona el nom, la forma i el contingut; hi escriu molt, ja sigui amb el nom propi o amb pseudònim; tria els temes, busca col·laboradors, decideix els números monogràfics, fins i tot s'encarrega de la subscripció a la publicació que es porta des de l'adreça de casa seva: Rambla de les Flors, 11. L'any 1905, després d'un any de dedicació plena a *En Patufet*,³ Capmany decideix vendre la capçalera de la publicació a l'editorial Bagunyà.

L'any 1907 comença la seva llarga i profitosa relació amb la dansa. A principis d'any participa en el I Aplec de la Sardana a Vallvidrera realitzat a Vila Joana, on passà els darrers anys en Jacint Verdaguer. No és, però, fins que amb motiu de l'acte realitzat el dia 10 d'agost a la plaça Reial que organitza un grup de vuit parelles de ball perquè «... aprenguessin els nostres balls tradicionals» i els poguessin mostrar en públic.

Després d'aquest acte, Capmany proposa a l'Associació de Lectura Catalana la fundació d'un grup estable de dansaires.⁴ El nou Esbart de Dansaires, que es fundarà oficialment el 25 de gener de 1908, estarà sota la direcció de Rafael Tudó i formarà part de la Secció Folklòrica, dirigida pel mateix Capmany. Ell és l'encarregat de la presentació informant el públic de la procedència, la festa, etc. de cada una de les

Aureli Capmany amb els balladors de l'Esbart Català de Dansaires (1910).

dances. L'any 1909, desaparegut l'Esbart de Dansaires de l'Associació de Lectura Catalana, Capmany passa a formar part activa de l'Esbart Català de Dansaires, entitat fundada a Barcelona l'any 1908, de la qual serà l'ideòleg i el director.

A partir de 1908, el ball i la dansa apareixen cada vegada amb més freqüència en els seus escrits, ja sigui com a tema il·lustratiu o com a tema monogràfic. A la seva mà es deuen obres que han esdevingut clàssiques i imprescindibles per a l'estudi de la dansa catalana.⁵ L'opinió sobre el valor i importància de la dansa no pot ser més clara, ja que en la seva opinió és l'expressió més completa que l'home i la dona poden fer amb el seu cos.

La seva relació amb la dansa el portarà a treballar en nombrosos projectes que l'apassionen i que a la vegada li proporcionen els ingressos necessaris per poder viure. L'any 1910, per encàrrec de l'Ajuntament de Barcelona, organitza la Festa de la Cançó i la Dansa al Palau de Belles Arts, a la qual en següen altres. A la dècada dels anys deu inicia el mestratge en dansa, cançó i rondalles en diverses institucions: a l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona a partir de 1914; l'any 1915, espero-

nat per Prat de la Riba, entra a la Casa de la Caritat com a professor de dansa per a infants a l'escola de nens de l'Escola Montessori de la Diputació de Barcelona; el mateix any també dona classe a l'Associació d'Estudiants de la Universitat Nova, a l'Escola d'Estiu i a l'Escola Permanent per a mestres, etc. Alterna la tasca docent amb la realització de conferències,⁶ xerrades i col·laboracions de tota mena.

ETAPA DE MESTRATGE I DE FORMACIÓ DE FAMÍLIA: 1916-1929

L'any 1916, quan ja té 48 anys, Capmany experimentarà un altre aspecte de la vida, ja que aquest any coneix Maria Farners⁷ i s'hi casa als pocs mesos de nuviatge. La seva vida de casat, però, continua gairebé com quan era solter: va amunt i avall, col·labora amb les institucions públiques, entitats privades i, en general, en tota iniciativa que li plagui; malgrat el seu matrimoni, és poc per casa i continua sortint de nit. L'any 1918 neix la filla, M. Aurèlia Capmany, i el 1921 el seu fill, Jordi.

Continua també impartint lliçons i conferències arreu de Catalunya allà on és convidat. A més, l'any

1922, dirigeix sessions de titelles al Teatre Reig de Barcelona, arribant a més de cent representacions. L'any 1928 guanya el concurs convocat per la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona amb l'obra *Cronologia de Barcelona*, inèdita fins al moment.

Al llarg d'aquesta etapa escriu a diverses publicacions com *La Veu de Catalunya*, *Quaderns d'Estudi*, en el qual publica una sèrie d'articles monogràfics sobre diferents tipus de danses catalanes, *La Mainada*, *Vida Gráfica*, *Anales de la Hostelería Española*, *Barcelona Atracción*, *D'Ací i d'allà*, etc., i publica algunes obres, especialment sobre dansa: *Com es balla la sardana* (1922 i 1924), *El Contrapàs* (1922), *Cançons i jocs cantats de la infantesa* (1923), *Àlbum fotogràfic de Barcelona retrospectiva* i *La Iglesia de Santa Ana de Barcelona*.

ETAPA D'ARXIVER: 1929-1940

Arran de l'Exposició de 1929 col·labora en el Pavelló de Barcelona i aquest fet el porta a col·laborar en les iniciatives i activitats de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i a tenir relació personal amb Agustí Duran i Sanpere, l'aleshores director. Per això no és d'estranyar que l'any 1932 aquest el proposi per a una plaça d'auxiliar de la Secció Folklòrica de l'Arxiu per fer-se càrrec, entre altres tasques, de l'inventari, catalogació i explotació del fons de Rossend Serra i Pagès que els hereus d'aquest han cedit.

Malgrat que Aureli Capmany ja té 65 anys i, per tant, ha superat l'edat reglamentària per entrar com a funcionari a l'Ajuntament de Barcelona, el suport d'Agustí Duran i la seva trajectòria personal l'avalen perquè finalment obtingui la plaça. La nova responsabilitat professional enriqueix i amplia els coneixements d'Aureli Capmany, al mateix temps que el dota d'uns ingressos econòmics fixos i de la possibilitat d'una futura paga

de jubilació. Aquesta activitat professional no el fa abandonar les altres tasques habituals: conferències, lliçons, cursos, redacció d'articles, assessoraments, etc.

De fet, els anys inicials de la dècada dels trenta són dels més fructífers pel que fa a col·laboracions a publicacions periòdiques, en especial sobre menges, begudes i àpats, vides de sants, temes barcelonins i els gremis i confraries de Barcelona. També veuen la llum les monografies *La dansa a Catalunya* (1930), *La danza en Cataluña* (1930), *El baile y la danza* (1931) i *La Iglesia de San Pablo del Campo* (1931).

Com per a tanta i tanta gent, la Guerra Civil representa per a Aureli Capmany un trencament sobtat i immerescut. Continua treballant a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, que la guerra trasbalsa de forma acusada. L'any 1938,

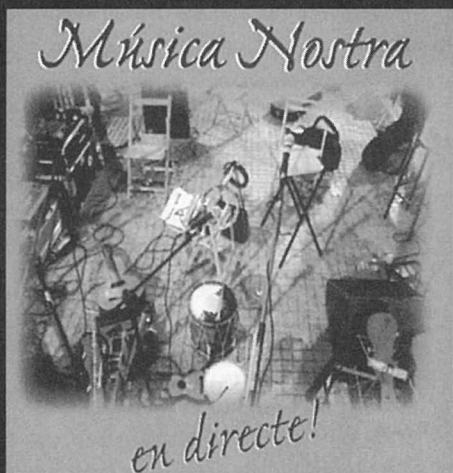
complets ja els 70 anys, rep la primera carta en què se li comunica la jubilació per edat, però demana l'ajornament d'aquesta. Amb l'ajut i suport de Duran i Sanpere, que l'avalua altre cop i que fa palès que la situació del moment no permet trobar qui el substitueixi, veu com l'Ajuntament li prorroga el contracte. El final de guerra, però, i el canvi de persones al capdavant de l'Ajuntament de Barcelona fan que l'any 1940 perdi definitivament la possibilitat de continuar en actiu.

ETAPA FOSCA DE POSTGUERRA: 1940-1954

L'any 1939 Aureli Capmany decideix quedar-se a Barcelona i no exilar-se a l'estranger. Està convençut que la seva trajectòria humil no el perjudicarà. Segons reconeix a la seva filla: «... Noia, jo no

em mouré. Sóc massa vell per córrer món. Crec que no em demanaran comptes de tot el que he fet. I encara que veig el futur sense esperança, prefereixo veure'l venir que no pas que m'empaiti. Per altra banda, la meua vida és molt modesta, no faig enveja a ningú, no tinc cap càrrec que desperti el desig d'cupar-lo, no es recordaran de mi i em deixaran tranquil».⁸ I, de fet té raó, perquè encara que és investigat i interrogat, mai arriba a ser detingut.

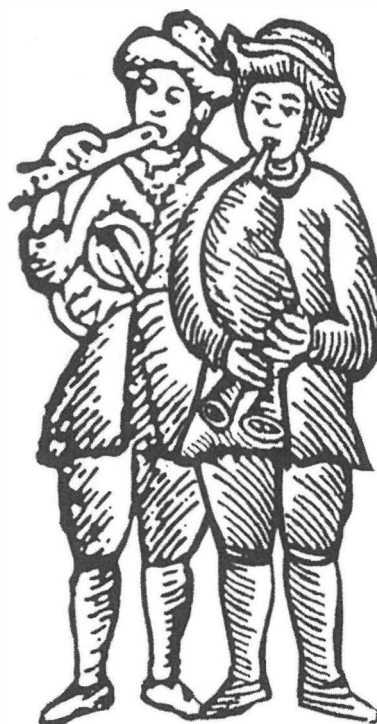
La vida, però, canvia radicalment. Apartat de la feina de l'Arxiu i sense els recursos econòmics i l'empenya que generava la seva activitat intel·lectual els cursos, conferències, xerrades i escrits de tota mena, la família Capmany es veu immersa en un període fosc i pobre. Cal afegir, a més, que tampoc poden comptar amb els ingressos de Maria Farners com a professora de taquigrafia.

MÚSICA NOSTRA XIMBOMBA ATÒMICA XEREMIERS DE SA CALATRAVA

a

www.musicanostra.com
Telèfon: 629 711 007

BUFALODRE

Mitja cobla

Per als contractes:
IRIS - Tel. 977 604 003
FRANCESC - Tel. 977 601 957

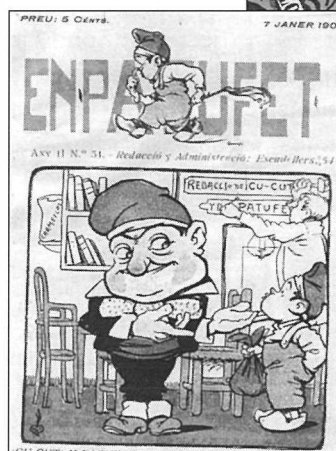
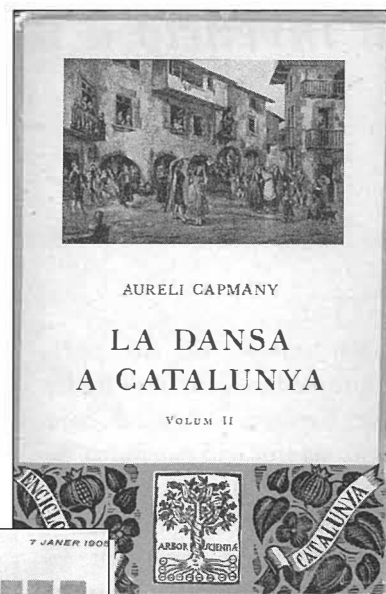
C. Santiago Rusiñol, 1
43800 VALLS (L'ALT CAMP)

Malgrat tot, i fins al seu traspàs, encara continua col·laborant en alguns diaris i revistes i publica bona quantitat de monografies: *El Café del Liceo: 1837-1839. El Teatro y sus Bailes de Máscaras, apuntes históricos* (1943), *El Gremio de los Maestros Zapateros*, juntament amb A. Duran i Sanpere (1944), *Baladrers de Barcelona* (1946), *Un siglo de baile en Barcelona: (1800-1900) qué y donde bailaban los barceloneses el siglo XIX. Los bailes de máscaras, los particulares o de sociedad y los públicos* (1947), *El ball de Bastons de Gelida* (1948), *El ball i la dansa popular a Catalunya: història, descripció i ensenyament* (1948), *La sardana a Catalunya* (1948), *Calendari de llegendes, costums i festes tradicionals catalanes (1950-1951)*, *La dansa a Catalunya*, volum 2 (1953) i *Les enramades del Corpus de la ciutat de Barcelona* (1953).

I aprofita també aquest període fosc per realitzar un dels seus projectes: l'organització d'un arxiu amb informació sobre danses a Catalunya. Aquesta iniciativa, que Capmany havia proposat a partir de l'any 1910 a diverses institucions catalanes i barcelonines, la duu a terme entre els anys 1940 i 1941 en el si de l'Esbart Català de Dansaires i amb l'ajut i la col·laboració dels socis de l'entitat.

A més de les publicacions i de la realització de l'Arxiu de Dansa Tradicional, continua mantenint la seva activitat en la mesura que pot: continua, bé de forma molt esporàdica, la seva activitat de conferenciant; l'any 1947 és nomenat Auxiliar de la Sección de Etnografía y Folklore de Cataluña que depèn del Consejo Superior de Investigaciones Científicas; manté la seva col·laboració i assessorament als esbarts dansaires que continuen en actiu, etc.

El dia 9 d'octubre de 1954 mor a la seva casa de la Rambla. El dia del seu enterrament una gran multitud l'acomia després d'una vida plena de projectes i iniciatives culturals de tota mena.

67

CULTURA POPULAR

Notes

1. Es tracta de l'obra de José Mariano Riera Comas, *Misterios de las sectas secretas o el francmasón proscrito, novela histórica, interesante por su plan y su objetivo, adecuada a los sucesos políticos de estos tiempos en España* (Barcelona: Hispana de Vicente Castaños, 1865), de la qual la Biblioteca de Catalunya en conserva un exemplar.
2. Segons Miquel Vila i Aureli Capmany a *Aureli Capmany explica set rondalles* (Barcelona: Barrigòtic): «...no pas per entusiasme esportiu, sinó perquè era, per a ell, una font de coneixements. Les excursions li aportaven material folkòric, estudis de geologia i història del nostre país».
3. Segons m'explicà Mercè Gibert, vídua de Jordi Capmany, el seu marit deia que ell va tenir una germana, M. Aurèlia, i un mig germà, *En Patufet*. De fet, correspon a les paraules de Capmany referint-se a *En Patufet* quan diu que «... al qual vam fer de pare i padrí durant el primer any de la seva llarga vida...»

4. Per donar un nom al grup de balladors, Capmany manlleua el nom del que Jacint Verdaguer donà a un grup de rapsodes de Vic i així els denomina «esbart de dansaires», nom que amb el pas de les dècades quedarà com la denominació de les entitats que es dediquen a la dansa catalana.

5. *El Contrapàs* (1922), *La danza en Cataluña* (1930), *La dansa a Catalunya* (1930-1953), *El baile y la danza* (1944), *Un siglo de baile en Barcelona* (1947), *El ball i la dansa popular a Catalunya* (1948), entre d'altres.

6. Per exemple, *La dansa popular com a element de cultura per a l'actor*.

7. Maria Farners és filla de Sebastià Farners, advocat, taquígraf, escriptor, membre de la Lliga Catalanista i la Unió Catalanista.

8. CAPMANY, M. Aurèlia. *Això era i no era*. Barcelona: Planeta, 1989.